

کردهای فیلی عراق و دیپلماسی نرم (فرهنگی) جمهوری اسلامی ایران

علیرضا زرگر^۱، علی مولایی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۲

چکیده:

منافع ملی جمهوری اسلامی ایران از عناصر مختلفی اعم از قدرت، امنیت، ترویج ارزش‌ها، صدور انقلاب اسلامی و... تشکیل شده که در این راستا دیپلماسی فرهنگی نقش مهم و بی‌بدیلی در تبیین و ترویج ارزش‌ها و صدور انقلاب را دارد. در تبیین الگوی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران سیاست خارجی از نظر اسلامی و انقلابی بودن آن، فقط از طریق دیپلماسی از جمله دیپلماسی فرهنگی می‌تواند در بستر جهانی گسترش یابد. زیرا ماهیت و محتوای سیاست خارجی، جوهره فرهنگی آن است. درک حوزه دیپلماسی فرهنگی به یک کشور امکان معرفی فرهنگ، جامعه و مردم خود را به دیگران دارد. و از طریق افزایش ارتباطات خصوصی بین ملت‌ها، دولت‌ها را قادر می‌سازد تا ایده‌آل‌های سیاسی و سیاست‌های خود را در انظار و افکار عمومی مطلوب و جذاب سازند. از سوی دیگر، دیپلماسی فرهنگی در تقویت جایگاه جهانی قدرت ملی و کاهش تهدیدات امنیتی هر کشور نقش تعیین کننده‌ای یافته است. امروزه دولت‌ها از فرهنگی خود برای تأثیرگذاری بر سایر ملت‌ها در جهت پیشبرد بهتر امور خود استفاده می‌کنند. از جمله این ملت‌ها در عراق؛ جامعه کردهای فیلی که اصالتاً ایرانی هستند و ظرفیت مناسبی در دیپلماسی فرهنگی برای جمهوری اسلامی ایران در عراق می‌باشند. روش پژوهش از نوع تاریخی-کیفی (تحلیل تماتیک) است و جامعه آماری آن شامل اسناد دست اول و منابع تاریخی و هم چنین، مصاحبه با افراد مطلع یا دروازه بان یا اطلاع بوده است، روش نمونه‌گیری از نوع هدفمند بوده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که وجه اشتراک کردهای فیلی با ایران از بسترهای دیپلماسی فرهنگی مانند: پیشینه تاریخی و تمدنی، همزیستی تاریخی-فرهنگی، دین، مذهب، فرهنگ، آداب و رسوم، و نیز حس الهام بخشی و الگوگیری آنان از مولفه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی و آموزه‌های شیعی آن از طریق عمق بخشی به روح فرهنگی-تمدنی ملت ایران و انقلاب اسلامی، نمایش ارزش‌های حامی فرهنگی مشترک با مردم منطقه و سایر اقوام عراقی، ارائه تصویر واقعی و مثبت از مردم ایران به عنوان مردمی با سابقه طولانی فرهنگی و تمدنی و... برخوردار هستند.

واژگان اصلی: کردهای فیلی، ایران، عراق، دیپلماسی، دیپلماسی فرهنگی.

۱. استادیار روابط بین‌الملل دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران (نویسنده مسئول) a.zargar.1976@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، همدان، ایران

مقدمه

در میان انواع دیپلماسی نوین دیپلماسی فرهنگی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. دیپلماسی فرهنگی به کشورها اجازه می دهد که با استناد به عناصر کلیدی و نفوذ دولت‌های خود، به طور مستقیم با مخاطبان خارجی، به انضمام مردم معمولی و رهبران افکار، در ارتباط باشند. نفوذ بر روی توده‌های خارجی و آوردن آن‌ها به صحنه بین‌المللی، به منظور فراهم آوردن فشار موثر به دولت‌های آن‌ها، در نظر گرفته می‌شود. طبق نظر استراتژیست‌های دیپلماسی فرهنگی، این رویکرد می‌تواند به نتایج متنوع و نامحدودی منتهی شود. دیپلماسی فرهنگی افزون بر این که موجب آشنایی مردم با کشور دیگر می‌شود، با خلق ادراک مثبت باعث بازسازی فرهنگی می‌گردد و به این وسیله جوامع با تکیه بر اصالت تاریخی و فرهنگی خود می‌کوشند بر دیگر جوامع که دارای اشتراکاتی هستند، اثر ایجاد نمایند (Leonard and Stead, 2002: 9).

تلاش برای برقراری و سپس افزایش، ارتقا و گسترش تعامل‌ها، مبادله‌ها و ارتباط‌های فرهنگی میان یک ملت با ملت دیگر به منظور طراحی، تدوین و اجرای موافقتنامه‌ها و دستیابی به تفاهم فرهنگی مبتنی بر ارزش‌ها و فهم مشترک را دیپلماسی فرهنگی گویند (دهشیری و دیگران ۱۳۹۴: ۴۵۳). جنبه ارزشمند دیپلماسی فرهنگی این است که پتانسیل دستیابی به بهره‌برداری از تمامی اهداف عمده کشور را در روابط بین‌الملل تامین می‌کند. اهداف بزرگ سیاست خارجی کشورهای پیشرفته در کشورهای ضعیف که تضعیف می‌شود به وسیله برنامه‌های دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم تقویت می‌شوند (Keohane and Nye, 2001: 27). لذا بر اساس ماهیت دیپلماسی فرهنگی، جمهوری اسلامی ایران باید از تمام ظرفیت‌های فرهنگی و نرم خود در کشوره استفاده نموده و اثر بخشی خود را بالا ببرد که یکی از این ظرفیت‌ها در کشور عراق کردهای فیلی هستند.

دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تلاش برای برقراری و سپس افزایش، ارتقا و گسترش تعاملات و ارتباطات فرهنگی میان ملت ایران و دیگر ملت‌های همسایه به منظور طراحی، تدوین و اجرای موافقت‌ها و دستیابی به تفاهم فرهنگی مبتنی بر ارزش‌ها و فهم مشترک است (Ninkovich, 1993: 3). تعلق خاطر به فرهنگ غنی ایرانی و سرزمین مادری باعث شده، تا اقوام ایرانی در پاسداری از تداوم حاکمیت سیاسی و فرهنگی ایران نقش منحصر به فردی را ایفا کنند. کردهای فیلی ساکن کشور عراق سال‌های طولانی ساکن مناطق غربی ایران بوده‌اند. ولی در مقاطع متعدد زمانی و بالاجبار، بخشی از آن‌ها در عراق سکنی گزیده‌اند. کردهای مهاجر فیلی

جهت یافتن شغل مناسب و جذب بازار کار و فعالیت‌های اقتصادی در شهرهای مختلف این کشور ساکن شده، به تدریج پیشرفت کرده و بر بخش‌های مختلف اقتصادی و بازرگانی عراق مسلط شدند. گروهی از آنها به استخدام دولت درآمدند. اصالت ایرانی و وجود تمایلات درونی نسبت به سرزمین مادری در میان آنها موجب شده که همواره از تحولات ایران تاثیر پذیر باشند و از سوی حکومت عراق مورد سوءظن واقع شوند.

تسلط کردهای فیلی بر بازار و اقتصاد عراق؛ برای حاکمان حزب بعث قابل تحمل نبود. این عامل و عوامل دیگری چون کرد بودن، مذهب تشیع و ایرانی‌الاصل بودن و... باعث شد تا حزب بعث به تدریج از دهه چهل به بعد آنها را در تنگنا قرار داده و مورد سخت‌ترین و شدیدترین ظلم‌ها و ستم‌ها، تحریم‌ها و تبعیدها قرار دهد. به رغم تمامی تدابیر و تمهیدات از سوی کردهای فیلی، در نهایت آنان قربانی سیاست‌های نژادپرستانه رژیم بعث شده و در دو مرحله از این کشور اخراج شدند. به دنبال سقوط حزب بعث و برگشت هزاران مهاجر کرد فیلی که پیگیر حقوق سیاسی و اجتماعی از جمله؛ کسب تابعیت سلب شده، املاک و زمین‌های غصب شده و... شدند هر چند تا رسیدن به همه حقوق انسانی و اسلامی راه دور و درازی را در پیش دارند.

به هر جهت کردهای فیلی به علت استقرار در مناطق استراتژیکی، سنخیت فرهنگی، نژادی -

قومی و مذهبی دارای پتانسیل مطلوبی برای کشورمان می‌باشند که ما در این پژوهش به دنبال پاسخ به این مسئله هستیم که به چه طریقی می‌توان از این استعداد در راستای تامین منافع ملی با بهره‌گیری از دیپلماسی فرهنگی به افزایش قدرت نرم و نفوذ جمهوری اسلامی ایران استفاده کنیم؟ به عبارت دیگر منابع دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بین کردهای فیلی کدامند؟ فرضیه قابل طرح آن است که وجه اشتراک کردهای فیلی با ایران از بسترهای دیپلماسی فرهنگی مانند؛ پیشینه تاریخی و تمدنی، همزیستی تاریخی-فرهنگی، دین، مذهب، فرهنگ، آداب و رسوم، و نیز حس الهام بخشی و الگو گیری آنان از مولفه‌های فرهنگی انقلاب اسلامی و آموزه‌های شیعی آن از طریق عمق بخشی به روح فرهنگی-تمدنی ملت ایران و انقلاب اسلامی، نمایش ارزش‌های حامی فرهنگی مشترک با مردم منطقه و سایر اقوام عراقی، ارائه تصویر واقعی و مثبت از مردم ایران به عنوان مردمی با سابقه طولانی فرهنگی و تمدنی و... برخوردار هستند.

در این مقاله، روش پژوهش از نوع تاریخی-کیفی (تحلیل تماتیک) است و جامعه آماری آن شامل اسناد دست‌اول و منابع تاریخی و هم چنین، مصاحبه با افراد مطلع یا دروازه بان اطلاع بوده

است، روش نمونه‌گیری از نوع هدفمند بوده است با توجه به موضوع و حساسیت آن محققان به ناچار از نمونه‌گیری غیر احتمالی با روش تعددی یا قضاوتی و روش نمونه‌گیری انباشتی استفاده کرده‌اند. نمونه‌گیری تعددی یا قضاوتی که یکی از روش‌های رایج در نمونه‌گیری غیر احتمالی است. در این بررسی چند کاربرد داشت. از آن جایی که شناسایی این جمعیت خاص غیر ممکن و پرهزینه بود و فهرستی از عناصر جمعیت در دسترس نبود؛ بنابراین از طریق تماس و ارتباط در محیط طبیعی و خصوصی مربوط به افراد مورد تحقیق انجام گرفت. هم چنین از روش نمونه‌گیری انباشتی، با عناوین نمونه‌گیری شبکه‌ای، مراجعه زنجیری یا نمونه‌گیری از نام آشنایی نیز شناخته می‌شود، استفاده گردید. از این جهت به بهمن تشبیه شده، حجم بهمن همراه با غلتیدن در برف (جلو رفتن در هر گام) بیشتر می‌شود. این روش در جمعیت‌هایی که شناسایی آن دشوار است، کاربرد دارد. در روش انباشتی برای یافتن نمونه‌های جدید می‌توان از افراد قبلی درخواست کرد یکی از آشنایان یا افراد دیگری را معرفی کنند. در نهایت با این روش نمونه‌گیری انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها در این بررسی از تکنیک مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شده، مصاحبه‌ها از طریق مراجعه حضوری و رو در رو بوده است.

۲. پیشنهاد پژوهش

پژوهش‌های متعددی در این راستا انجام شده و هر کدام ابعاد خاصی از موضوع را را بیان داشته‌اند. که اهم آن‌ها به شرح زیر است: مرادی مقدم و بصیرت منش (۱۳۹۹) در مقاله دیگری به نام «تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر کردهای فیلی عراق»، معتقدند: انقلاب اسلامی به واسطه ماهیت فراملی و اسلامی از یک سو و موقعیت ایران و منطقه خلیج فارس، محیط پیرامونی و فرایرمامونی خود را تحت تأثیر قرار داده است. یکی از کشورهایایی که دارای قرابت جغرافیایی و فرهنگی با ایران است، کشور عراق بوده که از جمعیت ۳۰ الی ۷۰ درصد شیعه برخوردار می‌باشد. تأثیر انقلاب اسلامی در بازیابی هویت شیعه در عراق روشن است. اثرات آن در قیام‌های مردمی عراق علیه رژیم بعث کاملاً ملموس می‌باشد. در میان اقوام مختلف عراق، کردهای فیلی به جهت تبار ایرانی و شیعه بودن، بیشترین تأثیرپذیری را از انقلاب داشتند. آنان پس از انقلاب اسلامی و متأثر از افکار و اندیشه‌های آن، جنبش‌های مستقلی تشکیل دادند و برای احقاق حق خود در چارچوب حکومت اسلامی تلاش کردند از جمله این اقدامات، جنبش کردهای مسلمان به رهبری حسین فیلی بنیان‌گذاری شد و شروع به فعالیت نمود.

اخوان کاظمی و عزیزی (۱۳۹۸) در مقاله با عنوان «تحلیلی از وضعیت های کردهای شیعه در عراق»، اعتقاد دارند که فیلی ها کردهای شیعه ایرانی تباری هستند، که در ادوار مختلف تاریخ به کشور عراق مهاجرت کردند و در تمام مدت اقامت خود در عراق همواره به حکومت این کشور را وفادار بوده و خود را عراقی می دانستند. با روی کار آمدن حزب بعث وضعیت زندگی را برای آنان از لحاظ اقتصادی و اجتماعی دشوار شد و با تبعید، مصادره اموال و کشتار جمعی و اخراج از عراق مواجه شدند. پس از سقوط صدام، کردهای فیلی به منظور استیفای حقوق خود و کسب جایگاهی در عراق تلاش نموده و مطالباتی چون، بازگرداندن تابعیت عراقی با آنان، بازپس گیری اموال مصادره شده و... داشته و دارند (مرادی مقدم و بصیرت منش ۱۳۹۸).

زکی جعفر الفیلی العلوی؛ نویسنده کتاب «تاریخ الکرد فیلیون و آفاق مستقل»، مدعی است که با عمیق شدن اختلافات ایران و عراق و پیروزی انقلاب اسلامی، تأثیرپذیری شیعیان و کردهای فیلی از آموزه های انقلاب احساس خطر برای خود حزب بعث از یک طرف و موقعیت منسجم و مناسب اقتصادی، به ویژه به دلیل داشتن عرق قومی به جنبش مبارزاتی کردستان و نیز التزام مذهبی و کمک مالی به حوزه علمیه نجف، رژیم بعث پس از ترور نافرجم طارق عزیز و بعد از سلب تابعیت و مصادره اموال بسیاری از آنان را از عراق اخراج کرد (الفیلی العلوی ۱۴۳۱).

عباسقلی عسکری و دیگران (۱۳۹۳) در مقاله ای «زبان در گفتمان دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران»، اعتقاد دارند برای فهم دیپلماسی فرهنگی هر کشوری مطالعه در زمینه ها و شکل گیری آن امری ضروری است. دیپلماسی فرهنگی ایران-اسلامی با بهره گیری از زبان انقلاب اسلامی و با هدایت رهبری انقلاب در ابتدای شکل گیری نظام اسلامی در کشور پی ریزی شد و با توسعه و عمق بخشیدن به آن در مراحل بعدی به یک گفتمان تمام عیار در دیپلماسی عمومی ایران تبدیل شده است.

عباس کشاورز شکری و دیگران (۱۳۹۲) در مقاله ای «دیپلماسی فرهنگی ایران در خاورمیانه تحول ارتباطات و لزوم کاربرد ابزارهای نوین»، معتقدند: قرابت فرهنگی و مذهبی مردم کشورهای خاورمیانه، وجود اقوام و زبان های مشترک بین مردم، قرابت تاریخی و زندگی مشترک مردم منطقه تحت لوای حکومت ها و امپراتوری های گذشته، مهاجرت زیاد مردم منطقه به کشورهای یکدیگر اهمیت دیپلماسی فرهنگی و لزوم به کار گیری نوع کارآمد آن را در منطقه برای ایران دو چندان می کرده است.

۳. مبانی نظری

به نظر می‌رسد از بین نظریه های موجود در نظریه سازه‌انگاری به علت تکیه بر مفاهیم نرم افزاری قدرت و توجه ویژه به نقش هویت، هنجار و فرهنگ در بازی سیاست جهانی، اهمیت به ساختارهای اجتماعی از یک طرف و شناخت، فهم و انتظار بازیگر از خود و دیگران که مبنای مناسبات نیز بر اساس همان فهم شکل می‌گیرد از طرف دیگر، از جهتی هر بازیگر در رابطه با سایر بازیگران و دربارہ آن‌ها برداشت خاصی دارد که نوع و میزان تعامل میان بازیگران تا حدود زیادی تابع این تفسیر است که چه کسی خود و کدام بازیگر دیگر ماست. از آن جایی که لازمه قدرت نرم تکیه بر مبانی و مشترکات، ایجاد جذابیت، اقناع و تغییر تدریجی بدون مقاومت (هدف) است که بر اساس تعاملات و استفاده از هنجارها، هویت‌ها و سایر اشتراکات و... صورت می‌پذیرد به نظر می‌رسد که مکتب سازه‌انگاری برای تعیین چارچوب نظری مفیدتر از سایر نظریه‌های موجود باشد که در ادامه به شرح مختصر آن می‌پردازیم.

مکتب سازه‌انگاری جهان را ساخته دولت‌ها بر مبنای هویت زمینه بخش دانسته است که بر این اساس دست به کنش زده و سیاست خارجی را عملی بر ساخته تعریف می‌نماید. به تعبیر اسمیت سیاست خارجی آن چیزی است که توسط دولت‌ها ساخته می‌شود (آقایی و رسولی؛ ۱۳۸۸). سازه‌انگاران، کنش دولتی را وابسته به جایگاه قدرت یک کشور نمی‌داند بلکه آن را هدایت شده از سوی هنجارها تلقی می‌کند (احدی ۱۳۹۹: ۲۹۰). اصولاً تقسیم بندی زیر بین اندیشمندان در مورد مکتب سازندگان نگاران مطرح شده است:

۱- سازه‌انگاران اجتماعی که عرصه فعالیت آن را صحنه بین‌المللی می‌دانند.

۲- سازه‌انگاران سطح واحد که شیوه اثرگذاری قواعد و منابع داخلی در شکل گیری و هویت دولت‌ها را بررسی می‌کند.

۳- سازه‌انگاری کل نگرانه در سطوح داخلی و سیستماتیک به هنجارها و قواعد، رفتار و هویت دولت‌ها توجه می‌نماید (دانش نیا؛ ۱۳۹۴)

در واقع استدلال سازه‌انگاران اجتماعی بر این است که هویت مشترک احتمالاً به کاهش یا حذف پندار تهدید ملت‌ها از همدیگر می‌انجامد (لطفیان؛ ۱۳۹۰). وجه تمایز میان مکتب کپنهاگ و سازه‌انگاری با سایر مکاتب امنیتی در این است که در رویکرد سازه‌انگاری با تعدیل خواسته‌های حداکثری دو رویکرد رئالیسم و لیبرالیسم کیفیت زندگی اجتماعی، نظامی، اقتصادی و ... نظام

بین‌الملل را به منظور درک مطلب و نزدیک به حقیقت دوباره بازخوانی می‌کند (دهشیری و همکاران ۱۳۹۸).

سازهانگاران در پی آنند که چگونه هویت‌ها و هنجارهای اجتماعی مردم می‌توانند با روابط نهادینه میان آن اشاعه یابد و از آن جایی که منافع از روابط اجتماعی حادث می‌شود لزوماً نباید نسبت به تعامل میان دولت‌ها پیش‌داوری داشت. به این معنا به نوع برخورد دولت‌ها با هم، چه به صورت همکاری، تعامل و تعاون یا به روش تعارض و تقابل بین آن‌ها نه می‌توان خوشبین بود و نه بدبین (هادیان، ۱۳۹۲).

صاحب‌نظران نظریه‌سازهانگاری نقش مهمی در سیاست جهانی را به هویت‌ها، هنجارها و فرهنگ می‌دهند و نقش این عوامل را اساس بازی نظام بین‌المللی تلقی می‌نمایند که در جهت‌گیری ویژه دولت را مانع ایجاد، و باید منطقی عقلانی برای محبوبیت عملکرد خود مهیا کرده و فراهم آورند (دهقانی فیروزآبادی و جدیدی؛ ۱۳۸۲). در این نظریه به بازگشت فرهنگ و تاثیر آن بر سیاست‌های داخلی و خارجی روابط بین‌الملل توجه شده است. بر این اساس، عملکرد اجتماعی منجر به تشکیل هویت داخلی شده که بر هویت، منافع و رفتار دولت‌ها در خارج از کشور تاثیرگذار بوده و در نتیجه هویت دولت‌ها در عرصه سیاست جهان مشخص می‌گردد (بلیس و اسمیت ۱۳۸۳).

شایان ذکر است که تعامل دو سویه سیاست بین‌المللی و داخلی کشورها به خلق فضا و منجر به هویت جدید شده که در این ترسیم، منافع جدید در رابطه با همین هویت به وجود خواهد آمد (سیمبر و مقیمی؛ ۱۳۹۴). همان‌طور که به اختصار اشاره شد وجه تمایز نظریه‌سازهانگاری با سایر نظریه‌ها که به موضوع پژوهش ما نزدیک بوده و سنخیت و هم‌پوشانی دارد اتکا به هویت و منابع نرم‌افزاری قدرت یا به تعبیری قدرت نرم است که در ادامه به مهمترین مولفه‌های هویت کردهای فیلی که با سرزمین مادری خود، ایران، دارای اشتراک می‌باشند و نیز برخی تاثیرات قدرت نرم، خواهیم پرداخت.

۴. اهداف دیپلماسی فرهنگی

دیپلماسی فرهنگی در ارتقا و تقویت جایگاه جهانی، افزایش قدرت ملی و کاهش تهدیدات امنیتی کشورها دارای نقشی موثر و تعیین‌کننده است (ابوالحسن شیرازی؛ ۱۳۹۶). به کارگیری فرهنگ و به خدمت گرفتن ابزارهای فرهنگی در دیپلماسی در قیاس با سایر ابزارها از اهمیت به

سزایی در روابط بین الملل برخوردار است (ذوالفقاری و دشتی ۱۳۹۷: ۳۴). پیشبرد منافع ملی با به کارگیری ابزارهای فرهنگی ممکن است نتواند در گزینه سایر ابزارهای سیاسی، اقتصادی، نظامی و... شود اما می‌تواند مکمل آن‌ها باشد (علویان و براریان ۱۳۹۸: ۱۳). لازم به ذکر است که دیپلماسی فرهنگی منوط به هنر و فرهنگ صرف نمی‌شود و در برگیرنده انتقال و ارتباط فکری، رسانه‌ای و علمی به ویژه در سطح غیر دولتی اعتماد سازی برای فراهم ساختن زمینه و بستر لازم برای تامین اهداف و منافع سیاسی مشخص است (جوادی ارجمند؛ ۱۳۹۴: ۱۷).

هدف اصلی دیپلماسی فرهنگی، تواناسازی گفتگوی فرهنگی در سراسر جهان برای ایجاد روابط سازنده، بهبود ارتباطات و همکاری و جلوگیری از سوءتفاهمات و کاهش درگیری‌های اجتماعی و فرهنگی و پیامدهای آن است (شهرامی نیا و نظیفی نائینی؛ ۱۳۹۳: ۴). دیپلماسی فرهنگی یک شکل از دیپلماسی را توصیف می‌کند که بر درک فرهنگی به عنوان پایه‌ای برای گفت‌وگو و اعتماد تاکید دارد (شهرام نیا و نظیفی نائینی؛ ۱۳۹۲: ۱۴۶). دیپلماسی فرهنگی به عنوان ابزاری کارآمد و قابل انعطاف در سیاست خارجی که نمونه بارز و اعلاای آن را اعمال قدرت نرم است (عله پور؛ ۱۳۹۹: ۱۰۲). شناخت سیاست‌های فرهنگی کشورهای مبدا و مقصد - آگاهی از فرهنگ و افکار عمومی به عنوان بستر و زمینه ساز قدرت نرم - در کنار توجه به بازیگران عرصه بین‌المللی غیر دولتی موازی با دولت - و اهمیت تکنولوژی ارتباطات (عراقچی و جنتی محب؛ ۱۳۹۶).

بنابراین اهداف دیپلماسی فرهنگی عبارتند از:

۱. کسب اعتبار و پرستیژ و وجهه بین‌المللی در بین سایر ملت‌ها به منظور اثرگذاری بر رفتار آنان
 ۲. تأسیس نهادهای علمی جهت تثبیت و تعمیق روابط پایدار و افزایش صمیمیت میان جوامع
 ۳. شناخت دقیق و اصول فرهنگی ملت‌ها با هدف ارتقا درک متقابل (دهشیری ۱۳۹۲).
- به این ترتیب روابط فرهنگی در واقع تامین کننده منافع ملی با استفاده از ابزارهای فرهنگی است که موجب نفوذ و اثرگذاری دو هدف اصلی روابط فرهنگی است (حق پرست و خدا بین ۱۳۹۹: ۸۲).

۵. ابزارها و روش های دیپلماسی فرهنگی

- بهره‌برداری از شهرت، محبوبیت و اعتبار اندیشمندان، نخبگان و فرهیختگان تاریخ گذشته و معاصر کشور متبوع در اشاعه علم و ادب در سطح جهانی
 - استفاده از ظرفیت‌های مشترک چون زبان و ادبیات کشور متبوع با تأسیس و ترویج کرسی زبان در دانشگاه‌های معتبر جهان و اعطای بورسیه تحصیلی در مقاطع عالیه
 - حضور و نفوذ در جشنواره‌های فرهنگی، هنری، کنفرانس‌های فراملی، ورزش‌های بین‌المللی مانند بازی‌های المپیک، برپایی نمایشگاه‌ها، کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها و سمینارها
 - ارائه آموزش‌های کاربردی به سفرا و دیپلمات‌ها و اعزام دیپلمات‌های فرهیخته و مشرف به نقاط قوت و ضعف فرهنگی کشورهای مبدا و مقصد
 - تأسیس و اشاعه مراکز کشور شناختی (خانی، ۱۳۸۶).
- در ایران اسلامی یکی از اهداف و ابزارهای سیاست خارجی برای تاثیرگذاری بر اذهان و افکار، ارزش‌ها، ایستارها، درک و... سایر ملل از طریق فرهنگ و تمدن اسلامی از یک طرف و توسعه‌ی منافع ملی از طریق شناخت و درک واقعی فرهنگ دیگر ملت‌ها از ظرفیت‌های دیپلماسی فرهنگی هستند. که وصول به این امر متضمن تبیین، ترویج و اشاعه ارزش‌ها، ظرفیت‌ها و استعدادهای تمدن ایرانی-اسلامی با توسل به ابزارهای فرهنگی است (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹).
- بر این مبنا مهمترین خاصیت و کاربرد دیپلماسی فرهنگی مهیا ساختن مکانیزم‌های لازم جهت اعمال قدرت نرم ایران است (درخشه و اسماعیلی گلشیمی، ۱۳۹۶).

۶. تاریخچه کردهای فیلی در ایران

کردهای فیلی خود را از لحاظ تاریخی ایرانی می‌دانند (الخیون ۲۰۰۵: ۴۴۵) کردهای شیعه مذهب ایرانی زبانی که سالیان متمادی ساکن غرب کشور بوده و در ادوار تاریخ به اجبار ساکن عراق شده‌اند (مرادی مقدم و بصیرت منش ۱۳۹۸) اولین دوره عزیمت آنان مصادف با جنگ چالدران و شکست سپاه صفوی از امپراتوری عثمانی؛ دوره دوم نیز مربوط به سال‌های ۱۳۴۳ شمسی در پی وقوع قحطی، افزایش بیکاری و بالا بودن میزان مالیات، ظلم و ستم والی رخ داد (مرادی مقدم ۱۳۸۵) و در نهایت در دوره رضاخانی و سیاست تحمیل فقر شدید اقتصادی آن را مجبور کرد که جهت امرار معاش راهی وادی بیگانه شوند. این زمان مقارن با سالهای ۱۳۰۴ شمسی تا سال ۱۳۱۷ شمسی بود (اخوان کاظمی و عزیززی ۱۳۹۷). دور از انتظار است در زمانی که دیپلماسی فرهنگی با مزایای خاص خود و در عصر اطلاعات انتخاب غالب کشورها در

پیشبرد اهداف خود است؛ ما به عنوان کشوری با آرمان‌های بالا و منحصر به فردی که در کارنامه خود داریم، از آن بی‌بهره باشیم و آن را به خدمت نگیریم (کوهکن و دیگران ۱۳۹۷: ۴۰).

انقلاب اسلامی ایران علاوه بر دگرگون ساختن سیاست و اقتصاد، حوزه فرهنگ را دستخوش تغییر نمود به شکلی که می‌توان از فرهنگ پیش و پس از انقلاب اسلامی سخن به میان آورد به ویژه برجسته کردن عناصر اسلامی و مذهبی در فرهنگ ایران و کم رنگ شدن آیین‌های ملی باستانی از جمله گونه‌های اساسی انقلاب اسلامی محسوب می‌شود. نباید فراموش کرد که انقلاب اسلامی حقیقتاً یک انقلاب فرهنگی است (جعفری و براریان، ۱۳۹۸: ۱۸)

در اسناد بالادستی در جمهوری اسلامی ایران به صورت تصریحی و تلویحی به دیپلماسی فرهنگی اشاره شده و برای آن آرمان‌ها، اهداف، مأموریت‌ها، راهبردهای مختلفی تقسیم شده است (جعفری هفت خانی و کوهکن؛ ۱۳۹۸: ۳۹) گفتمان انقلاب اسلامی از منابع و ظرفیت‌های متعددی برای تولید قدرت برخوردار است (کریمیان و زارعی ۱۳۹۹: ۱۲) که مولفه‌های هویتی (که مد نظر سازه‌نگاری نیز هستند) مشترک کردهای فیلی با ایران اسلامی عبارتند از؛

۱-۶. خصلت‌های مشترک فرهنگی ایران

عناصر مشترک و قرابت‌های فرهنگی اگر به همگرایی فرهنگی با کشور منجر گردد، دیپلماسی فرهنگی با موفقیت همراه می‌شود. از یک سو ایران اسلامی با تمدن کهن جهانی در تعامل بوده و در ارتباط با آن‌ها به عنوان چهار راه تمدن جهانی و بستر جغرافیایی زبان فارسی تسهیل بخش همگرایی بیشتر مردم آن منطقه می‌شود. از جهت دیگر به عنوان منادی و پرچم‌دار مذهب شیعه با سر دادن گفتمان صلح و عدالت با اکثریت ادیان توحیدی و مکاتب مهم جهان در ارتباطی سازنده است (صالحی امیری و محمدی ۱۳۹۲).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی با اتخاذ استراتژی دیپلماسی فرهنگی در سیاست خارجی و تکیه بر عناصر مشترک فرهنگی توانایی نفوذ و تجلی قدرت نرم در جهان کنونی و توانایی پیگیری منافع ملی خود را بدون تهدید و پرداخت هزینه داراست (سیمبر و مقیمی، ۱۳۹۴). اهمیت مبادلات فرهنگی برای ایران اسلامی که دارای سابقه کهن تمدن‌های هزار ساله نیز مبتنی و مزین به مبانی عقیدتی و ایدئولوژی اسلامی-الهی می باشد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (احمدی نژاد؛ ۱۳۹۵)..

۲-۶. پیشینه تاریخی و تمدنی

پیشینه تمدنی و تاریخی، سرگذشت مشترک عاملی جذاب و از مولفه‌های باز تولید قدرت نرم محسوب می‌شود در عین حال با اشتراک‌گذاری و اهمیت دادن به این مولفه‌های تمدنی و تاریخی با سایر ملت‌های حاضر در گستره فرهنگی و تمدنی ایران باستان نوعی همبستگی، همدلی و وابستگی آموزه‌های تاریخی و اندوخته‌های فرهنگی ایرانیان در عرصه جهانی را فراهم آورده است (حیدری و قربی ۱۳۹۵). سرزمین تاریخی، مکانی است که در آن تأثیر متقابل زمین و چندین نسل آدمیان روشن می‌شود. وطن مامن ارتباطات و حافظه تاریخی است؛ جایی که قهرمانان، پهلوانان، بزرگان، قدیسان و متفکران در آن جا زندگی، کار، نیایش کرده و برای دفاع از آن جنگیده و حتی بسیاری افراد جامعه جان خود را در راه پاسداری از این ارزش‌ها، از دست داده‌اند. همین خصلت‌هاست که منجر به این موضوع شده که وطن منحصر به فرد جلوه کند (کریمی مله و دیگران؛ ۱۳۹۷). در خصوص این وجه مشترک عراق با کشور ایران، باید یادآور شد که سرزمین عراق دارای ارتباطات گسترده‌ی تاریخی و فرهنگی با ایران بوده و مدت‌های مدیدی تحت عنوان بین‌النهرین، جزیی از پیکره جغرافیایی و حوزه تمدنی ایران محسوب شده است. ایرانی‌ها این خطه را سورستان می‌نامیدند (محمدی ملایری؛ ۱۳۷۵).

دو کشور ایران و عراق در ابعاد گوناگون با هم سنخیت و الفت داشته و عوامل جغرافیایی و فرهنگی باعث اختلاط و در هم تنیدگی جوامع ایرانی و عراقی شده است (بیات؛ ۱۳۹۳). افزون بر عوامل ذکر شده و خصائص مشترک دو کشور، کرد های فیلی ایرانی تبارانی هستند که فصل جدایی آن‌ها از موطن مادری‌شان مقارن با شکست نامیمون سپاه ایران از امپراتوری عثمانی در قالب جنگ چالدران بود که رهاورد این شکست تلخ تاریخی ضمیمه شدن قسمتی از خاک ایران به خاک عثمانی بود، که محل اسکان و زندگی کرد های فیلی است (اخوان کاظمی و عزیزی؛ ۱۳۹۷). متعاقب آن نیز در برهه‌های دیگر به انحاء مختلف بسیاری از کردهای فیلی روانه بین‌النهرین گردیدند. اما همواره یاد و خاطره سرزمین مادری‌شان در اذهان و قلوب آنان زنده و بخشی از لالایی مادران در گوش فرزندان شان بوده است. مرادی مقدم و بصیرت منش در این خصوص معتقدند: وجود تمایلات ایرانی و تأثیر پذیری فراوان کردهای فیلی از ایران باعث سوءظن حکومت بعث نسبت به آنان شده است (مرادی مقدم و بصیرت منش؛ ۱۳۹۸)

۳-۶. همزیستی تاریخی-فرهنگی

خیتال از کردهای فیلی و مسئولین استانداری ایلام در این زمینه گفت: در هنگام تبعید

کردهای فیلی توسط رژیم بعث عراق بسیاری از آنان در استان ایلام و در اردوگاه‌ها اسکان داده شدند. به زندگی خویش ادامه داده و با ایلامیان وصلت قومی نمودند و بسیاری از آنان بنا به تخصص جذب بازار کار (عمدتاً مکانیکی) شدند. تعدادی نیز در قالب معارضین با عضویت سپاه بدر دوشادوش رزمندگان اسلام با رژیم بعث مبارزه کردند. البته بسیاری از اکراد فیلی به سایر شهرها از جمله کرمانشاه، قم و... عزیمت نمودند (مصاحبه مورخه، ۱۳۹۹/۱/۲۰).

۶-۴. دین، مذهب، فرهنگ، آداب و رسوم

۶-۴-۱. دین و مذهب

فرهنگ و مذهب از عوامل شکل دهنده قدرت نرم به حساب می‌آیند. زمانی فرهنگ کشور ارزش‌های حاکم بر جهان را شامل شده است. اساس سیاست آن را علائق و ارزش‌های مشترک جهانی تشکیل دهند احتمال این که به نتایج دلخواه خود برسد؛ افزایش می‌یابد (نای ۱۳۸۹). دین و مذهب عامل ایجاد نظم و ثبات سیاسی بوده و باورهای مذهبی را تداوم می‌بخشد. مناسبات جمعی را از طریق مفهوم بخشی به حیات جمعی و قاعده‌مندسازی مناسبات اجتماعی ضمانت کرده‌اند (جهانی ۱۳۹۲). مذهب و دین بخش مهمی از هویت افراد جامعه را به خود اختصاص داده است و با حضور در زندگی اجتماعی افراد؛ اعتماد، مشارکت، روحیه همکاری، تعامل و تعاون آن‌ها را تقویت می‌نماید (فرجی و دیگران، ۱۳۹۶). در ایران ارتباط دو طرفه بین دین و حاکمیت برقرار بوده و در شکل بخشی به هویت ملی نقش برجسته و ملموس داشته است. در برخی نظریه‌های جامعه‌شناختی به ویژه نظریه دورکیم با تقویت روحیه جمعی و اشتراک نظر در خصوص باورها، ارزش‌ها و هنجارها عامل همبستگی و اتحاد و همدلی بین اعضای هر جامعه است (اصفهانی و نوروزی نژاد، ۱۳۹۲). آنچه به این اتحاد و همدلی و نیاز کنونی جامعه مطابقت بیشتری دارد مذهب تشیع است؛ که به علت برخورداری از اجتهاد پویا از انعطاف پذیری بسیار بالایی برخوردار است (جوادی ارجمند چابکی؛ ۱۳۸۹). در این خصوص بایستی اذعان داشت که کردهای فیلی وابستگی شدید زبانی و مذهبی با کردهای ایلام و کرمانشاه داشته و عامل جدایی و وجه تمایز آن از کردستان عراق که اکثریت سنی و شافعی مذهب هستند؛ مذهب تشیع آنان است (عظیمی چلون گر، ۱۳۹۱). جمعیتی از کردهای شیعه با عنوان فیلی در اطراف و اکناف خانقین، استان کوت، العماره و بغداد ساکن هستند (محمدیان و دیگران؛ ۱۳۹۴). برخی از محققان نظیر عصام الفیلی معتقدند که جغرافیایی که کردهای فیلی در آن زندگی می‌کنند بر اعتقادات آن‌ها تاثیر گذاشته است.

در سال ۲۰۰۳ که که حملات متمرکز و هجمه‌ای هماهنگ علیه مذهب تشیع در منطقه به وجود آمد. مذهب شیعه در کانون توجه کردهای فیلی قرار گرفت. این موضوع مستمسکی شد که احزاب شیعه با ذکر برخی رویدادهای تاریخی از مراودات و ارتباطات فیلی‌ها با مراجع عظام تقلید به مردم فیلی احساس قربت بیشتری نموده و نزدیک شوند (www.irna.ir).

۲-۶- فرهنگ

در عرصه کنونی از فرهنگ به عنوان مولد قدرت در صحنه سیاست خارجی صحبت می‌شود که نام دیپلماسی فرهنگی بر آن اطلاق می‌شود. فرهنگ شامل مجموعه‌ای از ارزش‌های اسلامی و ایرانی است که ملت ایران ضمن سهیم بودن در آن‌ها به صحت، مطلوبیت و جهان‌شمولی آن‌ها باور دارند. ایرانی‌ها با قدمتی طولانی در عرصه هنر؛ فرهنگ و معرفت تداوم هویت فرهنگی خویش را در طول تاریخ با تأسیس اولین دولت جهانی در ۲۵۰۰ سال پیش، با ساماندهی اولین جامعه بین‌المللی در قالب ادیان و فرهنگ اقوام تحت سلطه؛ حرمت گذاشته و احترام می‌نهادند. رهاسازی و آزادی یهودیان از اسارت بابل‌ها و به علت توان اثرگذاری بر تمدن‌های قدیمی از قبیل یونان، عرب، مغول، ترک، سوای از تاثیرگذاری بر فرهنگ مهاجم غرب از طریق سهم ایرانیان در تمدن اسلامی بر خود می‌بالند (رمضانی؛ ۱۳۸۸). ضمن آن که در جامعه اسلامی عنصر فرهنگ و منشاء و مبداء تمامی موفقیت‌ها و شادکامی‌ها، شکست‌ها و ناکامی‌ها دانسته و به دلیل ارتباط با ارزش‌های بنیادی، ترجیحات اساسی و رفتارهای اجتماعی با تولید و تثبیت قدرت نرم در جامعه ارتباط نزدیک و قوی دارد (قربی و دیگران؛ ۱۳۹۵).

هویت فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران یکی از مولفه‌های اصلی اثرگذار و الهام بخش در منطقه و جهان اسلام است این قضیه در ارتباط با مولفه‌هایی چون اتحاد، پانسجام ایدئولوژیک و راهبردی میان کشورها از نقشی تاثیرگذار و تایید کننده برخوردار است (قربی و جعفری؛ ۱۳۹۳). در این راستا باید گفت که کردهای فیلی از نظر فرهنگی و فکری مشابهتی کم نظیر و نیز به لحاظ تاریخی و پراکنش جغرافیایی با مناطق کردنشین ایران وابستگی دارند. به این مفهوم که بسیاری از اندیشمندان، ادیبان و شعرای بزرگ در منطقه کردنشین ایران را رشد کرده و زندگی نموده اند (طایی؛ ۱۳۹۵). حسین فیلی در این زمینه معتقد است که «کردهای فیلی در اساس رگ و ریشه ایرانی دارند و نسبت قومی هم با اکراد حاشیه مرزهای غربی دارند و یکی از انگ‌های سیاسی که در طول تاریخ به آن‌ها زده شده و تا کنون نیز با کاهش دامنه آن نیز مرسوم می‌باشد؛ انگ ایرانی

بودن است» (مصاحبه مورخه ۱۳۹۹/۲/۱۰).

۳-۴-۶. آداب و رسوم

آداب، رسوم و آیین‌های منشعب و منبعث از فرهنگ ایرانی در صورتی که با عامل جذابیت ممزوج و مزین گردند. در شمار منابع موجود قدرت نرم به حساب می‌آیند. که بارزترین مصداق در این زمینه جشن نوروز است (سعیدی و مقدم فر؛ ۱۳۹۳) حرمت نهادن و پاسداشت سنت‌های ایرانی و عمل کردن به آیین‌های مختلف مردم ایران یکی از نمادهای توجه ایرانیان به فرهنگ کهن خود به رغم مخالفت‌ها و موانع در طول سالیان دراز دوام و قوام داشته است. آیین نوروز، سیزده به در، چهارشنبه سوری در طول تاریخ ثابت مانده و همه ساله از سوی ایرانیان در هر جای جهان جشن گرفته می‌شوند و به نمادی از هویت ایرانی مبدل گشته و در ایجاد پیوند مشترک بین ایرانیان ساکن گستره تمدنی ایران باستان و شناسایی فرهنگ این مرز و بوم به سایرین نقش مهم و اثرگذاری ایفا نموده است (بیزدان فام، ۱۳۹۳). اکنون به تشریح مختصر هر کدام می‌پردازیم:

الف. عید نوروز

یکی از جشن‌های بسیار با اهمیت ایرانیان که با آغاز فصل بهار در میان تمام ایرانی نژاد آن را کشورهای مختلف جهان مورد توجه خاص قرار می‌گیرد جشن نوروز است (مومنی و مودب، ۱۳۹۸: ۱۱). عید نوروز یکی از شاخص‌های مشترک گستره تمدنی ایران باستان است که با فرا رسیدن این روز فرخنده در اول بهار و به عبارتی دقیق‌تر اول فروردین همه ایرانیان داخل و خارج از کشور در این جشن شرکت نموده و به شادی و سرور می‌پردازند. در بین مردم عراق عید نوروز گرامی نگه داشته و نسبت به انجام مناسک آن اهتمام ویژه‌ای دارند. به گفته انور عباس استاد زبان فارسی دانشگاه بغداد، به علت تنوع قومی در عراق؛ عید نوروز به یک شیوه و یک روش جشن گرفته نمی‌شود. در شمال عراق که محل سکونت کردهای اهل سنت با مذهب شافعی است، نوروز با پیروزی اسطوره کاوه آهنگر بر ضحاک ستمگر قرین شده و حکومت اقلیم ضمن اعلام یک هفته تعطیلی، مراسم عید را با شکوه و جلوه خاصی اجرا می‌نماید. در استان‌ها و مراکز که محل سکونت کردهای فیلی است از جمله بغداد، دیاله، واسط، کوت و بخشی از استان میسان برای برگزاری این مناسبت اهتمام ویژه داشته و اغلب با مراجعه به مزار سلمان فارسی و اثر تاریخی طاق کسرا این روز فرخنده را گرامی می‌دارند. سایر شهروندان و اکراد فیلی دیگر مناطق، آغاز نوروز را با زیارت مرقد مطهر علی بن ابیطالب (ع) و سرکشی از قبور بستگان در وادی

السلام نجف شروع می‌نمایند (خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۶).

ب. مراسم روز سیزده بدر در بین کردهای فیلی

در روز سیزدهم فرودین معروف به سیزده بدر؛ مراجعه مردم به طبیعت، به آب دادن یا رها کردن سبزه در آب و... از جمله مرسوماتی است که در بین کردهای فیلی با تاسی از سایر ملت ایران، از قدمتی طولانی برخوردار است. در آخرین روز تعطیلات نوروزی مصادف با روز طبیعت، افراد فیلی هم چون سایر ایرانیان به دامن طبیعت یا چشمه سارها و بقاع متبرکه و امامزاده‌ها مراجعه می‌نمایند و اغلب هر طایفه‌ای از طوایف کرد فیلی مکان خاصی را برای برگزاری این مراسم تعبیه نموده و طراحی کرده‌اند. در این روز هر قوم و طایفه لباس محلی خود را پوشیده و زنان و بچه‌ها به دست (برخی پسر بچه‌ها به سر البته قسمتی از جلوی سر) حنا می‌بندند و هر طایفه حول محور بزرگ خاندان و ریش سفید طایفه در یک خطه جغرافیایی جمع می‌شوند. زنان مشغول هلله شده و مردان نیز به رقص و پایکوبی و سر دادن آوازهای محلی نظیر (سوزه- سوزه یا نی توان ن پر و...) می‌شوند. انجام مسابقات اسب سواری، تیراندازی، بازی سنگ (به زبان محلی به آن پلان گفته می‌شود) و نیز چوب بازی (در زبان کردی به: اکه ه ا کو تن تعبیر می‌شود) و... نیز از ملزومات این جشنواره می‌باشد. در راستای این مراسم، دید و بازدید و صلح رحم صورت می‌گیرد و اگر بین افرادی از طایفه یا قبیله کدورتی باشد. توسط بزرگ قبیله به صلح ختم خواهد شد. ذکر همه رویدادهای این روز تاریخی از حوصله این بحث خارج بوده و مجال دیگری را می‌طلبد.

ج. مراسم چهارشنبه سوری در بین کردهای فیلی

آتش جدای از فواید و مزایایی از قبیل؛ ایجاد انرژی، گرما، کمک به پختن غذا و...، خطرات و معایبی را برای کردهای فیلی نیز در پی داشته است. در یکی از زمان‌هایی که کردهای فیلی را در عراق تبعید و به ایران روانه می‌کردند؛ دوره ژنرال عبدالکریم قاسم؛ یکی از راه‌های شناسایی ایرانیان قدیمی از اعراب وجود همین آتش بود. بر حسب فرهنگ و عادت ایرانیان عموماً رو به آتش ایستاده و از آن جهت خیابان گرم شدن استفاده می‌نمایند ولی اعراب اغلب پشت به آتش قرار می‌گیرند و از آن برای گرم کردن خود کمک می‌گیرند. در دوره ژنرال عبدالکریم قاسم، ماموران اطلاعاتی با لباس شخصی و استقرار در میان مردم نحوه ایستادن و استفاده‌های انسانی در اطراف آتش را رصد می‌کردند، اگر آن‌ها رو به آتش می‌ایستادند، ایرانی و کرد فیلی محسوب

می‌شدند؛ ضمن دستگیری به ایران فرستاده می‌شدند. اگر پشت به آتش می‌ایستادن؛ عراقی و عرب به حساب می‌آمدند و با آن‌ها کاری نداشتند.

عباس ملکشاهی در این زمینه معتقد است که «به علت هموار بودن منطقه و فضای جغرافیایی بغداد، هوای فصل زمستان سرد و سوزنده است. مردم کوچه و بازار و کارگران برای مقابله با این حجم سرما مجبور به برقراری آتش بودند و به محض استقرار آتش اطراف آن رصد شده و کردهای فیلی از این طریق شناسایی و دستگیر می‌شدند» (مصاحبه مورخه، ۱۳۹۹/۰۳/۲۷).

علی حسن الهواسی نیز در این باره اذعان می‌دارد که «بسیاری از این آتش‌ها در اطراف شهر بغداد توسط مامورین امنیتی جهت به دام انداختن کردهای فیلی به پا می‌شد و بعد از استقرار، کسانی که جهت بهره‌گیری از گرمای آن به آن جا پناه می‌بردند اگر رو به آتش بودند، کرد فیلی تلقی و بایستی روانه تبعید می‌گشتند» (مصاحبه مورخه، ۱۳۹۹/۰۳/۲۵).

مردم منطقه به علت استقرار طولانی مدت در نواحی غربی کشور که عمدتاً پوشیده از درختان بلوط است؛ به برپا کردن آتش با حجمی وسیع و تپه‌ای از هیزم درختان بلوط عادت کرده‌اند. هر چند در محل اسکان کردهای فیلی عراق به علت عدم پوشش دهی درختان بلوط از یک طرف و سخت‌گیری ناجوانمردانه حزب بعث از طرف دیگر در برقراری آتش جرح و تعدیل‌های صورت گرفته است؛ اما در بین ایلات و عشایر کردهای فیلی این سنت کماکان مرسوم بوده و با برقراری آتش بزرگ در یک مکان جغرافیایی مراسم را برگزار کرده و عموم مردم با رقص، آوازخوانی محلی و تیراندازی این مراسم را گرمی می‌دارند.

مصطفی محمود ملک خطاوی در این خصوص معتقد است که «برگزاری مراسم چهارشنبه سوری در اکثر مناطق کردهای فیلی عراق مشابه مردمان غرب کشور ایران انجام می‌گیرد. یعنی هم در مقیاس بزرگ آتش برپا می‌شود و مردم دور آن جمع شده و به شادی پرداخته و تیراندازی می‌کنند هم به صورت محدود و کوچک با پریدن روی آن شعر: سرخی من از تو و زردی تو از من را سر می‌دهند» (مصاحبه مورخه، ۱۳۹۹/۰۳/۲۰)

د. برگزاری مراسم اربعین حسینی

وجود دو عنصر عشق و عبادت در بین میزبان و مهمان، این مراسم را با زیارت سایر اماکن مقدس متمایز نموده و سعی در راضی نگه داشتن یکدیگر، از مهم‌ترین وجوه تمایز آن است و این ویژگی خصوصیت ساکنان این مسیر بوده که در پی خدمت رسانی به زوار حسین علیه السلام

هستند (درودیان؛ ۱۳۹۷). نمایش وحدت ملیونی شیعیان اعزامی به عتبات عالیات که بیشتر آنان از مسیر ایران به آن منطقه اعزام می‌شوند منجر به بازآفرینی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران خواهد شد (پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۹۶)

این مراسم در سال‌های اخیر از بزرگترین اجتماعات بشری بوده که همه ساله ضمن افزایش حجم آن موجب اتحاد میان مسلمانان و شیعیان شده است. امروزه اربعین حسینی نماد وحدت مسلمانان در مقابل جریان کفر و نظام استکباری و جبهه سلفی تکفیری است (احمدی نوحدانی و دیگران؛ ۱۳۹۸) به طوری که موجب تألیف قلوب و تعمیق وحدت مسلمانان جهان و امیدواری آنان و احساس یأس و ناامیدی در میان دشمنان شده است (basirat.ir).

زیارت اربعین حسینی یکی از مناسک شیعی است با مغناطیسی به نام حسین و باعث جذب میلیون‌ها انسان با دین، زبان، فرهنگ و ملیت‌های گوناگون شده است. حضور علمای سنی، مسیحی و... در این مراسم و حتی اسلام آوردن بسیاری از آنان؛ از رهاوردهای مهم این مراسم عظیم است (امامی و غیاسون؛ ۱۳۹۶) پیاده‌روی اربعین یکی از پرشورترین اجتماعات بشری و یکی از مهمترین منابع ارتباط مستقیم جهان با مذهب تشیع و از آماده‌ترین زمینه‌های فهم مطالعه مختصات اجتماعات شیعه ... می‌باشد (گیویان و امین، ۱۳۹۶). یک ویژگی انحصاری مراسم پیاده‌روی اربعین این است که هر چند این مراسم از مناسک شیعی به حساب می‌آید اما حضور سایر اقلیت‌های دینی و مذهبی نظیر اهل سنت، مسیحی، زرتشتی چه در قالب زائر و چه به عنوان خادم؛ آن را به نمادی فراگیر و تاریخی فارغ از مرزها و جلوه‌ای از آزادی و ایثار تبدیل نموده است (www.al.arbaeen.ir).

جاسم الهواسی معتقد است که «برگزاری مراسم اربعین با شکوه هر چه بیشتر در واقع انعکاس وحدت، همدلی، محبت و رحمت جهان اسلام و خصوصاً تشیع است؛ که هر ساله کردهای فیلی افتخار میزبانی بخشی از زوار را دارند. این جلوه صفا و ساده زیستی، تعامل و تعاون، آیین تمام نمای خصلت‌های خوب انسانی در واقع آبی است بر آتش تبلیغات سوء دشمنان که با هجمه‌های تبلیغاتی سعی در نمایش چهره خشن از اسلام و تشیع دارند و با استفاده ابزاری از روحانیون نظیر صادق شیرازی به وهمیات خود جنبه عینی می‌بخشند. این حرکت چه در قالب زائر باشد یا خادم در لوای پرچم سالار شهیدان بازیابی هویت و نشان دهنده ارزش‌های اصیل انسانی و اسلامی و شناساندن چهره واقعی اسلام شیعی و هویت علوی آن است» (مصاحبه مورخه،

۲۰/۱۰/۱۳۹۸).

هم چنین نعمان ۳۹ ساله، در این خصوص اظهار می‌دارد که «پایبندی و التزام به فرهنگ عاشورایی و ارزش‌های متعالی و عمق نفوذ و اعتقاد به باورها این سیل جمعیت به صورت خود جوش و مردمی به رغم محدودیت‌ها، سختی‌ها و حتی مخاطرات احتمالی که چنین مشتاقانه در پی احرام به کعبه عشق هستند از مصادیق قدرت نرم بوده و از آن جایی که حجم عمده جمعیت زوار ایرانی بوده یا هم کیش (شیعه) ایرانی هستند به نوعی دامنه قدرت نرم ایران محسوب می‌گردند» (مصاحبه مورخه، ۲۲/۱۰/۱۳۹۸). معنویت محوری، تنوع جاذبه‌های معنوی، اقتدار تاریخی، مردمی بودن، روابط میان فرهنگی، بهره‌گیری از تنوع علمی، فرهنگی و محیطی می‌تواند به عنوان کانون ترویج سبک زندگی اسلامی، تربیت و پرورش نسل انقلابی و مواجهه و مقابله با هجمه‌های فرهنگی، ارائه تصویری جذاب از تشیع باشد (غیاثی و دیگران؛ ۱۳۹۹).

ه. رسانه

رسانه به عنوان یکی از بهترین ابزارها در ایجاد و نمایش قدرت نرم در اقصای و جذب مخاطب نقش مهمی ایفا می‌کند (کریمی فرد؛ ۱۳۹۹:۷۶). در واقع دیپلماسی فرهنگی از بستر رسانه جهت رسیدن به اهداف خویش استفاده می‌نماید. امروزه افکار عمومی از اهمیتی فراوانی برخوردار بوده و از ارکان مهم اثرگذار در تصمیم‌گیری دولت‌ها در حوزه‌های متعدد محسوب می‌شود. از این رو جهت هدایت و تاثیرگذاری بیشتر در این عرصه دولت‌ها نیازمند؛ برقراری ارتباط با توده‌های مردم به عنوان مخاطب عمومی هستند (صفویه و حاتمی؛ ۱۳۹۵).

رسانه‌ها اغلب تسهیل‌کننده سیاست کشورها و ارائه‌دهنده دیپلماسی عمومی می‌باشند (صادقی و عسکرخانی؛ ۱۳۹۲). جهت تاسیس و راه‌اندازی شبکه‌ها و کانال‌های ماهواره‌ای به زبان عربی مانند العالم و الکوثر لازم به ذکر است که این شبکه‌ها باید با گسترش حوزه فعالیت و شعاع عملیاتی خود توانایی مقابله و رویارویی با رقبای منطقه‌ای را مخصوصاً در کشورهای عرب زبان داشته باشند (درویشی و حاجی هاشمی، ۱۳۹۵). راهبرد اساسی ایران در عراق در این زمینه بازتاب ویرانی‌های نبرد، ناتوانی اشغالگران در تامین امنیت و جلوگیری از کشتار غیرنظامیان محور قرار گرفت. در این زمینه برخی رسانه‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای متعلق به مجلس اعلاي انقلاب اسلامی و حزب الدعوة در عراق فعالیت می‌نمایند که توانستند به ایجاد حس مشترک بین دو کشور و تقویت قدرت نرم ایران در عراق کمک نمایند (صادقی و عسکرخانی؛ ۱۳۹۰) پوشش رسانه و به

ویژه شبکه‌های رادیویی در این خطه به علت نبود ساختارهای لازم و نیز سیطره رسانه‌های زبان کردی (کردهای شمال-کردستان عراق) ضعیف است. عمده پوشش خبری توسط رسانه مجازی و شبکه‌های اجتماعی مردم منطقه، انجام می‌شود. منیب الشوهانی در این باره اظهار داشته که «عمده شبکه‌های رسانه و پوشش دهی مربوط به شبکه‌های رسمی عراق و کردستان عراق هستند و شبکه‌های رادیویی عمده نیز مرتبط با حزب الدعوه و... می‌باشند (منیب الشوهانی؛ مصاحبه مورخه، ۹۹/۳/۱۵)

و. زبان

جمهوری اسلامی ایران می‌تواند از زبان فارسی برای دیگر ملت‌ها استفاده کنند (احدی؛ ۱۳۹۹: ۲۹۳) در مقطع کنونی که یکی از اهداف جمهوری اسلامی ایران بسط و اشاعه خط و زبان فارسی در جهان؛ به ویژه کشورهایی که دارای بستر و گستره تمدن ایران قدیم و به خصوص کشورهای حوزه نروز است (دهشیری؛ ۱۳۹۳)؛ یکی از وجوه تمایز میان اقوام ایرانی و نیز نشانه سر زنده بودن آن قوم، وجود زبان فارسی است (آهنگری؛ ۱۳۹۴). ادبیات کهن نماینده هویت ایرانی و آیین تمام نمای فرهنگ، اندیشه، آرزو و آرمان و در یک نگاه کلی جهان‌بینی ملت ایران است. که مزین به آثار مفاخری چون حافظ، سعدی، فردوسی، خیام و... بوده و از مضامین قوی و شهرت جهانی برخوردار است؛ که با اقبال عمومی و استقبال دوست‌داران شعر و ادب مواجه شده است (سعیدی و مقدم‌فر؛ ۱۳۹۲). زبان فارسی مقابل زبان دیگری نظیر عربی و... نقطه نبوده و تاریخ و فرهنگ با این زبان قوام یافته متعلق به همه ایرانیان و لسان فردوسی، حافظ، سعدی سهروردی و... است (قربی و جعفری؛ ۱۳۹۵). زبان فارسی حلقه اتصال و اتحاد ملت ایران، فارغ از قوم و مذهب بوده و از جمله مفاخر ملی و میراث مشترک ایرانیان است که در عرصه جهان و صحنه بین‌المللی مورد توجه بوده است (آهنگری؛ ۱۳۹۴). قدمت زبان فارسی در کشور عراق طولانی است؛ بر اثر تعاملات و مراودات ایرانیان جویای کار، تجارت، زیارت و تهذیب نفس در عراق، مبادلات و ارتباطات مردم عراق با ایرانیان ترویج و اشاعه یافته است (خبرگزاری؛ ۱۳۹۴). ناصر راد، کرد فیلی؛ مؤلف در زمینه اکراد فیلی و معاون فنی استانداری اراک در این زمینه معتقد بود که «با توجه به سنخیت زبان کرد فیلی به زبان فارسی، سابقه زیست و زندگی بسیاری از اکراد طبیعی است که زبان فارسی زبان دوم این مردمان باشد» (مصاحبه مورخه؛ ۱۳۹۸/۱۱/۲۰).

در زمان حاکمیت حزب بعث و در راستای جنگ تحمیلی به دلیل استفاده رژیم بعث از زبان فارسی با انگیزه‌های جاسوسی و امنیتی دوباره این زبان در کانون توجه قرار گرفت (خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۳۹۶). افزون بر این که زبان کردی زبان محلی و دوم یا با اندکی تسامح می‌توان بعد از زبان فارسی زبان سوم کردهای فیلی دانست نیز، از شاخه‌های زبان ایرانی بوده و دارای اشتراکات فراوانی با زبان فارسی است.

ز. توسعه آموزش عالی فراملی

یکی از تحولات سال‌های اخیر دیپلماسی فرهنگی ایران جذب دانشجوی و طلبه از کشورهای اسلامی بوده که بر تعاملات فرهنگی بسیار مؤثر بوده است (امیدی؛ ۱۳۹۳). به کارگیری پتانسیل‌های فرهنگی و رسانه‌ای، دانشگاهی و تشکل‌های غیردولتی در جهت توسعه و پیشبرد اهداف سیاست خارجی نیز اهتمام و توجه به نقش ایرانیان مقیم خارج و نیز مسلمانان و نخبگان شیفته انقلاب اسلامی به عنوان سفیرای فرهنگی کشور و کنش‌گران مؤثر در همکاری علمی و فنی و اقتصادی با جهان در این راستا قابل ارزیابی می‌باشند (چهرآزاد؛ ۱۳۹۹: ۵۳). در این زمینه به رغم وجود بسترها و تمهیدات لازم در کشور، از استعداد کردهای فیلی با وجود زبان فارسی، علاقه وافر به ایران و سابقه زندگی در ایران در دوران تبعید رژیم بعث، استفاده نشده و مورد غفلت قرار گرفته است. تهدیدی که در این زمینه وجود دارد فراهم کردن بستر ادامه تحصیلات به خصوص در مقطع تحصیلات تکمیلی توسط ایالات متحده آمریکا برای دانشجویان و نخبگان عراقی در آن کشور است. طبیعی است که اگر تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران ما در این عرصه تحرکی جدی از خود نشان ندهند، برخی نخبگان و دانشجویان اکراد فیلی به این راه هدایت خواهند شد.

عمار عدنان الفیلی در این زمینه معتقد است که «متأسفانه با وجود استعداد فراوان برخی دانشجویان کردهای فیلی و تمایل آنان به ادامه تحصیل در ایران؛ تا کنون تلاشی جدی از سوی مسئولان ایرانی صورت نگرفته و حتی اقلیم کردستان هم رغبتی به این کار ندارد. این در حالی است که ایالات متحده آمریکا در این زمینه فعال بوده و برخی موسسات عراقی به نیابت از آنان مبادرت به جذب دانشجویان نخبه می‌نمایند».

نتیجه‌گیری

دیپلماسی فرهنگی موجب تحقق منافع ملی در راستای ایدئولوژی دولت‌ها است و به کشورها اجازه می‌دهد که با استفاده از عناصر کلیدی و نفوذی دولت‌های خود به طور مستقیم با

مخاطبان خارجی، به انضمام مردم معمولی و رهبران افکار عمومی، در ارتباط باشند. به گونه‌ای که نفوذ در دیگر کشورها و توجیه ایدئولوژی خود برای مردم آن سرزمین جزء منافع ملی هر کشوری محسوب می‌شود و دولت‌ها با تحت تأثیر قرار دادن افکار عمومی کشورهای دیگر، دولت‌های آن‌ها را تحت فشار قرار داده، در سیاست‌های آن‌ها تغییر ایجاد کرده و به منافع ملی خود دست می‌یابند. با توجه به این که نفوذ در کشورهای دیگر و تأمین منافع ملی، موجب تهدید امنیت ملی نشود. دیپلماسی فرهنگی امروزه به عنوان ابزاری قدرتمند و تأثیرگذار برای روابط میان دولت‌ها و ملت‌ها مطرح می‌شود که با وام‌گیری از بستر هویت - منافع هر کشوری تلاش دارد در پیوند با هویت یا منافع دیگر کشورها قرار گیرد. چنین بستری به دیپلماسی فرهنگی به عنوان یک ابزار جدید سیاست خارجی اجازه می‌دهد با قوام و دوام بیشتری، در درون چارچوب‌های تصمیم سازی کشورهای دیگر وارد شود. اگر عناصر مشترک یا قرابت‌های فرهنگی هر کشوری موجب همگرایی فرهنگی آن شود، دیپلماسی فرهنگی آن موفق‌تر عمل خواهد کرد.

درباره ایران باید گفت که از یک سو با تمدن‌های کهن جهان به عنوان یک تمدن برتر مراد داشته و در ارتباطات تمدنی به عنوان چهارراه تمدن‌های جهانی مطرح بوده و جغرافیای زبان فارسی هم در آن باعث همگرایی بیشتر مردم آن می‌شود. تعلق به سرزمین و فرهنگ ایرانی نیز باعث شده است تا اقوام ایرانی در پاسداری از تداوم سیاسی و فرهنگی ایران نقش مهمی داشته باشند. از جمله این اقوام در کشور عراق و کردهای شیعه مذهب آن هستند. کردهای فیلی عراق، کردهای شیعه ایرانی تباری هستند که اساساً در طول تاریخ در مناطق غربی ایران مستقر بوده‌اند و در مقاطعی به اجبار در عراق ساکن شده‌اند. ایرانی بودن کردهای فیلی و وجود تمایلات ایرانی در میان آن‌ها موجب شده که همواره در تأثیر پذیری از تحولات ایران باشند و از سوی حکومت عراق نیز مورد سوءظن قرار گیرند. البته در این مواجهه تاوان سختی را دادند، از تبعید و شکنجه گرفته تا کشتار جمعی، در گذشته شکل نگاه کشور به آن‌ها امنیتی بوده و هم اکنون نیز به علت وجود نیروهای اشغال‌گر، وجود مزدوران برخی کشورهای مرتجع و مخالف ایران در عراق، بقایای رژیم بعثی، ناسیونالیسم عربی، وجود شکاف‌های متعدد قومی و فرهنگی (عرب- کرد- شیعه و سنی)، نزاع‌ها و خشونت‌ها و نیز تکاپوی گروه‌های تروریستی مانند داعش، تهدیداتی علیه جمهوری اسلامی ایران وجود دارد.

با وجود سقوط دیکتاتوری عراق و رژیم بعثی و روی کار آمدن دولتی هم کیش و هم سو با

ایران با اکثریتی شیعی، عراق هم اکنون دروازه ورودی ما به جهان عرب، بستری مناسب برای کمک به جبهه مقاومت، خروج از انزوای جغرافیایی و ایدئولوژیکی، داشتن عمق استراتژیک و... محسوب می‌شود.

با این اوصاف، سیاست اقتضا می‌نماید که ما در این کشور از تمام بسترهای لازم جهت رسیدن به منافع ملی بهره‌مند شویم. از جمله این بسترها وجود اکراد فیلی هستند. کردهای فیلی هم دارای نژاد ایرانی و مذهب تشیع بوده و هم در گستره فرهنگی و تمدنی ایران قرار دارد و سرنوشت مشترک و دشمنان مشترک با جمهوری اسلامی ایران دارد. در مورد اشتراکات، در شرح پژوهش بنا به اقتضای علمی محققان صحبت شد که جهت جلوگیری از اطاله کلام از تکرار مجدد آن امتناع می‌شود. کردهای فیلی سفیران فرهنگی ایران بوده و هستند؛ چرا که بسیاری از آنان در طول تاریخ جزء مناطق غرب کشور بوده و اشتراکات فرهنگی بسیاری با کشورمان دارد به طوری که وقتی در استان‌های واسط، میسان و دیالی با مردم برخورد می‌کنید همان فرهنگ مردم غرب کشور (ایلام و کرمانشاه) را شاهد هستیم. هم چنین سابقه زیست بسیاری از آنان در ایران اسلامی در دوران تبعید توسط رژیم بعثی، گواهی بر این ادعا است.

از این بستر می‌توان در راه اشاعه ارزش‌های دین مبین اسلام و فقه پویای شیعه که از آرمان‌ها و منافع بلند مدت جمهوری اسلامی ایران است نیز بهره‌مند شد چون مذهب اکثریت کردهای فیلی تشیع است. ارادت قلبی، التزام عملی، تقلید بسیاری آن‌ها از مراجع عظام چون امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای، بحث ولایت فقیه را تقویت می‌نماید؛ که از دیگر ارزش‌های نظام اسلامی است. عضویت بسیاری از آن‌ها در سپاه بدر در زمان حکومت بعث و شرکت در نیروی حشد الشعبی و جهاد آنان با دشمنان از دیگر زمینه‌های مشترک با ایران اسلامی است. ورزشدگی و استقامت بدنی، خو گرفتن آن‌ها با سلاح (بنا به سنت دیرینه قوم کرد) قدرت تکلم برخی از آن‌ها به زبان‌های کردی، عربی و فارسی و همین‌طور اشراف آنان به منطقه بستری را فراهم می‌کند که امکان بسیج بهتر این نیروها را فراهم می‌کند. از طرفی سکونت بسیاری از آنان در نواحی شرقی عراق و اشراف به مرزهای کشور ایران باعث شده که مرزهای ما از این ناحیه نسبت به سایر مرزهای کشور به رغم کمبود امکانات ایمن‌تر باشد. به هر صورت وجود اکراد فیلی در عراق پتانسیل مطلوبی برای ایران اسلامی است که جهت بهره‌برداری بهتر از این بستر موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. برگزاری جشن‌های مشترک فرهنگی با سایر کردهای ساکن در منطقه مرزی از جمله

استان‌های ایلام و کرمانشاه

۲. برقراری تورهای مسافرتی و گردشگری عراق با محوریت مناطق مسکونی اکراد فیلی
۳. ایجاد مراکز ایران شناسی در محل اسکان کردهای فیلی که عمدتاً در سه استان واسط، دیالی و میسان مستقر هستند
۴. فراهم ساختن امکان ادامه تحصیل دانشجویان کرد فیلی در دانشگاه‌های دولتی و دانشگاه‌های ایران
۵. توسعه رسانه‌های جمعی مانند شبکه‌های رادیویی، تلویزیونی و ...
۶. افزایش نمایندگی‌ها و رایزنی‌های فرهنگی در کشورهای همسایه و به ویژه عراق
۷. افزایش تبادلات فرهنگی - توریستی و احداث دانشکده توریسم.

منابع

- ابوالحسن شیرازی، حبیب الله (۱۳۹۶). دیپلماسی فرهنگی و نقش انجمن های دوستی در روابط بین الملل، مطالعات روابط بین الملل؛ سال دهم، شماره سی و هشتم.
- احدی، پرویز (۱۳۹۹). مولفه های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در حوزه دیپلماسی و سیاست خارجی، مطالعات قدرت نرم؛ سال دهم، شماره دوم.
- اخوان کاظمی، مسعود و عزیزی، پروانه (۱۳۹۷). تحلیلی بر وضعیت کرد های شیعه فیلی در عراق، شیعه شناسی؛ سال شانزدهم، شماره شصت و یکم.
- امینی، آرمن و انعامی عملداری، سهراب (۱۳۹۱) جهانی شدن فرهنگ و کارکرد دیپلماسی فرهنگی در سیاست خارجی، راهبرد؛ سال بیست و یکم، شماره شصت و پنجم.
- آقایی، سید داود و رسولی، الهام (۱۳۸۸). سازه انگاری و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در قبال اسرائیل، سیاست؛ دوره سی و نهم، شماره یکم.
- آهنگری، فرشته (۱۳۹۴). ظرفیت های زبان و ادبیات فارسی در تقویت هویت ملی و گسترش فرهنگ ایرانی، مجموعه مقالات دهمین همایش بین المللی ترویج زبان و ادب فارسی؛ شهریورماه.
- بصیری، محمد علی، احمدی نژاد، حمیدرضا (۱۳۹۵). تبیین دیپلماسی فرهنگی سید محمد خاتمی و محمود احمدی نژاد در نظام بین الملل؛ رهیافت سیاسی و بین المللی؛ سال هفتم، شماره چهل و ششم.
- بیلیس، جان و استیو اسمیت (۱۳۸۳). جهانی شدن سیاست: روابط بین الملل در عصر نوین؛ ترجمه ابوالقاسم راه چمنی و دیگران، جلد دوم، چاپ اول، تهران: ابرار معاصر.
- پورمند، صالح (۱۳۹۶). بررسی ظرفیت های راهبردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هویت شیعیان جمهوری آذربایجان، فرهنگ پژوهش؛ شماره سی و دوم.
- التیامی نیا، رضا، تقوایی نیا، علی (۱۳۹۵) تبیین نقش و جایگاه قدرت نرم در تحقق اهداف سیاست داخلی و خارجی، مطالعات سیاسی جهان اسلام؛ سال ششم، شماره سوم.
- جعفری هفت خانی، نادر، کوهکن، محمدرضا (۱۳۹۸) آسیب و موانع تحقق مردمی سازی دیپلماسی فرهنگی در ایران یک پژوهش کیفی، مطالعات قدرت نرم؛ سال نهم، شماره اول.
- جعفری، علی اکبر، براریان، محمد (۱۳۹۸) جایگاه دیپلماسی فرهنگی ایران در آسیای مرکزی و قفقاز، پژوهش ملل؛ دوره چهارم، شماره چهارم.

جوادی ارجمند، محمد جعفر (۱۳۹۴). دیپلماسی عمومی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در روابط با کشورهای حوزه خلیج فارس، مطالعات انقلاب اسلامی؛ سال دوازدهم، شماره چهل و یکم.

جوادی ارجمند، محمد جواد، چابکی، ام البنین (۱۳۹۰). هویت و شاخص های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، سیاست؛ دوره چهارم، شماره اول.

جهانی، محمد (۱۳۹۲). تاثیر اقلیت گرایی مذهب بر امنیت ملی جمهوری اسلام ایران، با تاکید بر نقش سلفیت، آفاق امنیت؛ سال ششم.

چهرآزاد، سعید (۱۳۹۹). هویت ملی به مثابه قدرت نرم، اسلامیت، مدرنیته غربی و تدوین سیاست خارجی ایران ۱۳۹۲-۱۳۸۴، مطالعات قدرت نرم؛ سال دهم، شماره یکم.

حق پرست، هادی، خدایین، زهرا (۱۳۹۹). درآمدی بر دکترین مطلوب سیاسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، پژوهش ملل؛ دوره پنجم، شماره پنجاه و چهارم.

حقیقی، علیرضا (۱۳۸۸). دیپلماسی فرهنگی از دریچه نو اشاعه گرایی تاثیرات فناوری اطلاعات بر دیپلماسی فرهنگی اسلامی، فصلنامه سیاست خارجی؛ سال بیست و سوم، شماره دوم، تابستان.

خانی، محمدحسین (۱۳۸۶). نقش فرهنگ و ابزارهای فرهنگی در طراحی پیشبرد دیپلماسی، با تاکید بر سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا؛ کتاب مجموعه مقالات همایش ارتباط فرهنگی و

سیاست خارجی-رویکرد ایرانی، مرکز مطالعات فرهنگی بین‌المللی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، تهران: الهدی.

خبرگزاری تسنیم (کاهش تمایل دانشجویان کرد عراقی به تحصیل در رشته زبان فارسی، مورخه ۱۳۹۶/۶/۴)

خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (زبان فارسی در عراق مورخه ۱۳۹۶/۱۰/۲۳)

خرازی محمدوندی آذر، زهرا (۱۳۸۸). تأثیر دیپلماسی فرهنگی بر منافع ملی کشورها، مجله مدیریت الخیون، رشید (۲۰۰۵). احوار العراق، بغداد: مرکز العراق لایحاث.

دانش‌نیا، فرهاد (۱۳۹۴). سازه‌نگاری الکساندر ونت: امتناع از گذار از بن‌بست‌های تئوریک روابط بین‌الملل و دستیابی به راهی میانه، جستارهای سیاسی معاصر، سال ششم، شماره دوم.

درویدیان، محمد جواد (۱۳۹۷). رویداد پیاده روی اربعین حسینی، -درخشه، جلال، اسماعیلی گلشیمی، علیرضا (۱۳۹۶). دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا؛

- فرصت‌ها، تهدیدها و راهبرد، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام؛ سال هفتم، شماره دوم، تابستان. ویژه نامه منظر شماره دهم دیماه.
- درویشی، فرهاد، هاشمی (۱۳۹۵) بررسی تطبیقی عملکرد دیپلماسی فرهنگی ایران و عربستان در خاورمیانه (۲۰۰۱-۲۰۱۵)، مطالعات سیاسی جهان اسلام؛ سال پنجم، شماره بیستم، زمستان.
- دهشیری، محمدرضا (۱۳۹۳). دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، تهران کتیبه.
- دهشیری، محمدرضا، حسینی، سیدمحمد حسین، شیرواند، صارم، حسینی، سیدمصطفی (۱۳۹۶) تأثیر امنیت منطقه‌ای بر رفتار شناختی مجموعه‌های امنیتی مناطق، سیاست جهانی؛ دوره ششم، شماره یکم، بهار
- دهشیری، محمدرضا و دیگران (۱۳۹۹) بررسی مقایسه‌ای دیپلماسی فرهنگی ایران و عربستان سعودی در آسیای مرکزی، مطالعات اوراسیای مرکزی؛ دوره سیزدهم، شماره دوم، پاییز و زمستان.
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۹) دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در منطقه خلیج فارس، سیاست، دوره چهارم، شماره چهارم.
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال، جدیدی، علی (۱۳۸۹)، نظریه سازه‌انگاری و سازمان‌های بین‌المللی، حقوق عمومی؛ دوره دوازدهم، شماره بیست و هشتم.
- ذوالفقاری، مهدی، دشتی، فرزانه (۱۳۹۷). مولفه‌ها و ظرفیت‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی فرهنگی، مطالعات قدرت نرم؛ سال هشتم، شماره نوزدهم، پاییز و زمستان.
- رمضانی، روح‌الله (۱۳۸۸) درک سیاست خارجی ایران؛ فصلنامه روابط خارجی؛ شماره یکم، بهار.
- سعیدی، روح‌الامین، مقدم فر، حمید رضا (۱۳۹۳) منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، مطالعات قدرت نرم؛ شماره یازدهم، پاییز و زمستان.
- سمیعی اصفهانی، علیرضا، نوروزینژاد، جعفر (۱۳۹۲) دولت-ملت سازی بین‌المللی و خشونت سیاسی در عراق جدید، پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل؛ سال دوم، پاییز و زمستان.
- سیمبر، رضا (۱۳۹۶). انقلاب اسلامی و دیپلماسی فرهنگی از نظریه تا عمل، اندیشه سیاسی در اسلام؛ شماره چهاردهم.
- سیمبر، رضا، مقیمی، احمدعلی (۱۳۹۴). منافع ملی و شاخص شاخص‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، سیاست جهانی؛ دوره چهارم، شماره اول، بهار.

شفیعا، سعید، دورودیان، محمدجواد (۱۳۹۶). مفهوم سازی درک معنویت در رویداد پیاده روی اربعین حسینی: بر اساس تجربه میدانی، اولین همایش بین‌المللی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست.

شهرام نیا، امیرمسعود و نظیفی نائینی، نازنین (۱۳۹۲). تاثیر جهانی شدن بر دیپلماسی فرهنگی با تاکید بر نظریه صلح، راهبرد فرهنگ، سال بیست و چهارم.

صادقی، سعید و عسکرخانی، ابومحمد (۱۳۹۰). بررسی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید، سیاست خارجی؛ سال بیست و پنجم، شماره چهارم.

صالحی امیری، سیدرضا و سعید محمدی (۱۳۹۲). دیپلماسی فرهنگی، چاپ دوم، تهران: ققنوس. صفویه، سمانه‌السادات و حاتمی، محمدرضا (۱۳۹۵). چیستی دیپلماسی فرهنگی در منظومه اندیشه‌های رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران، کنگره بین‌المللی علوم اسلامی، علوم انسانی؛ تهران: آذر ماه.

الطریحی، محمد سعید (۱۴۳۴). الشیعه الاکرد-الکوردالفلیه؛ دمشق: نینوا عراقچی، سیدعباس، جتتی محب، فائزه (۱۳۹۶). دیپلماسی فرهنگی و تاثیر آن بر روابط سیاسی و اقتصادی کشورها (مطالعه موردی روابط ایران و ژاپن در دوران تحریم)، پژوهش‌های روابط بین‌الملل؛ دوره نخست، شماره بیست و ششم.

عظیمی، کیومرث، چلونگر، محمدعلی (۱۳۹۱). پراکندگی فرق مذاهب تشیع در کردستان، مجله شیعه‌شناسی، سال دهم، شماره ۳۹، پاییز.

علویان، مرتضی، براریان، محمد (۱۳۹۸). بررسی جایگاه دیپلماسی فرهنگی در همگرایی کشورهای اسلامی، پژوهش ملل؛ دوره چهارم، شماره چهل و دوم.

عله پور، مهرداد (۱۳۹۹). جایگاه دیپلماسی فرهنگی در سیاست خارجی هند، مطالعات شبه قاره هند، سال دوازدهم، شماره سی و هشتم.

غیاثی، هادی و دیگران (۱۳۹۹). دیپلماسی فرهنگی پیاده روی زیارت اربعین؛ ابعاد و راهبردها، سیاست و روابط بین‌الملل؛ دوره چهارم، شماره هفتم.

قربی، سیدجواد، جعفری، علی اکبر (۱۳۹۳). برجستگی منابع قدرت نرم ایران مطالعه موردی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، سال سوم.

- قریبی، سیدجواد، جعفری، علی اکبر (۱۳۹۵). منابع قدرت فرم در سیاست‌های کلی نظام، مورد کاوی سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال پنجم، شماره نوزدهم.
- کریمی فرد، حسین (۱۳۹۳). پاندمی کرونا: قدرت نرم، نقش و کارکرد رسانه و افکار عمومی با تاکید بر ایران و امریکا، مطالعات قدرت نرم؛ سال دهم، شماره اول.
- کریمی مله، علی و گرشاسبی، رضا (۱۳۹۷). باستان‌گرایی جدید و تأثیر آن بر امنیت فرهنگی - سیاسی جمهوری اسلامی ایران، مطالعات راهبردی، سال بیست و یکم، شماره چهارم.
- کریمیان، محمد و زارعی، غفار (۱۳۹۹). نقش بسیج اساتید در تربیت نخبگان سیاسی و تأثیر آن در قدرت نرم مطالعه موردی اساتید بسیجی دانشگاه شیراز، مطالعات قدرت نرم؛ سال دهم، شماره یکم، بهار و تابستان.
- گیویان، عبدالله، امین، محسن (۱۳۹۶). محبت و هویت در آیینہ نمایش اربعین، دین و ارتباطات، سال بیست و چهارم، شماره دوم.
- لطفیان، سعیده (۱۳۹۰). پندار از تهدید و سیاست‌های امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، روابط خارجی؛ سال سوم، شماره اول.
- متقی، ابراهیم، حسینی، مسعود محمد (۱۳۹۱). فرصت‌ها و تهدیدات امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در قبل دولت - ملت سازی امریکا در عراق، سیاست دفاعی، سال بیستم، شماره هشتادم.
- محمدی ملایری، محمد (۱۳۷۵). تاریخ و فرهنگ ایران در دوره انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی؛ تهران: طوس.
- محمدیان، علی و ترابی، قاسم (۱۳۹۴). تأثیر تحولات پس از سقوط صدام بر وضعیت کرد های عراق، پژوهش نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، سال سوم، شماره دوم، بهار و تابستان.
- مرادی مقدم، مراد، بصیرت منش، حمید (۱۳۹۸). تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر کرد های فیلی شیعه عراق، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، شماره سی و یکم.
- مرادی، مقدم مراد (۱۳۸۵). تاریخ سیاسی و اجتماعی پشتکوه در دوران والیان فیلی، مطالعات ملی، ۲۵ سال هفتم، شماره یکم.

مشیرزاده، حمیرا (۱۳۸۳). سازه‌انگاری به عنوان فرا نظریه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره شصت و پنج، پاییز.

مومنی، محمدرضا، مودب، بهرنگ (۱۳۹۸). ظرفیت‌ها و مولفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در تاجیکستان، مطالعات آسیای جنوب غربی؛ سال دوم، شماره هفتم.

نای، جوزف (۱۳۸۹). قدرت نرم، ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل، ترجمه حسن روحانی و مهدی ذوالفقاری تهران: دانشگاه امام صادق.

هادیان، ناصر (۱۳۸۲). سازه‌انگاری، از روابط بین‌المللی تا سیاست خارجی، سیاست خارجی؛ سال هفدهم، شماره چهارم.

Ninkovich, Frank (1993). *Information Policy and Cultural Diplomacy*, Washington DC: Foreign Policy Association.

Leonard, Mark and Catherine Stead (2002). *Public Diplomacy Foreign Policy Center*, London.

Keohane, O Rober and Nye, S Joseph, (2001). *Power and Independence in The Information Age*. *Foreign Affairs*, 77, No.5.